

Korona, biz ve gelecek-2

Küresel bir salgın ve kırım ertesinde kapitalizmin daha ehlileştirilmiş bir versiyonuyla başlayan ve giderek yeryüzünü ve atmosferi daha az tahrip eden, insancıl ve dayanışmacı, eşitlikçi ve demokratik bir toplumsal yaşama doğru geçişler için düşünmek zamanıdır.



Akın Atauz



09/05/2020

Bir önceki hafta, somut iki örnek olay üzerinden, küresel salgın ve kırımla ilgili ortaya çıkan yeni durumu ve boyutlarını, bizi nasıl bir yakın geleceğin beklediğini ya da bekleyebileceğini düşünmeye ve [tartışmaya başlamıştık](#). Ancak sorunların oluşturduğu yumak, gerçekten çok fazla boyutunu birden aynı anda dikkate alarak değerlendirmeyi gerektiren ve geleceğe yönelik öneri geliştirmeyi güçleştiren yeni bir durum yarattı. Aslında, dünyayı radikal bir biçimde değiştirdi. Kapitalizm, belki alıştığımız biçimleriyle geri gelmeyecek?

Değişimi ve nereye doğru yönelebileceğimizi değerlendirebilmek için hem içinde bulunduğumuz durumu doğru ve olabildiği kadar çok boyutu dikkate alarak hem de geleceği, yani bilinmeyen, bir yandan olabilirlik/ yapılabirlik çerçevesinden bir yandan da olmasını zaten istediğimiz ve olması için uğraş verdiğimiz politik-ideolojik –ekolojik düşünceler çerçevesinden bakarak düşünmek durumundayız. (Geliştirilebilecek öneriler, elbette bizler tarafından uygulanamayacak; ama geleceğe nasıl yöneleceğimiz ve gelecekle ilgili bakışımızı nasıl biçimlendirebileceğimiz bakımından düşündüklerimizin, yol gösterici bir işlevi olacaktır.)

Sol, ekolojist veya yeşil, demokrasinin geliştirilmesi için yaratıcı çabalar gösteren ve özgürlüklerin genişlemesiyle kamusal alanın ve kamusal alandaki yaşam deneyimlerindeki (gönüllü) müştereklerin keşfedilebilmesinin iyi bir arayış olduğunu düşünen bir bakış açısını, nasıl bir değerlendirme matrisiyle kavrayabiliriz? Nasıl bir gelecek, nasıl bir toplum, nasıl bir kent ve nasıl bir insan/ özgür birey ve nasıl bir ekolojik var olma biçimi, tarımda ve imalat sanayinde, hizmetlerde, nasıl bir üretim/ ne kadar üretim ve ne kadar teknoloji vb. konularında ne düşüneceğiz?



Küreselleşmiş bir dünyada gelişen bu büyük felaket, yani hem insan açısından ortaya çıkan kırım, hem de, büyük ekonomik kriz, ülkeleri içe kapanmaya ve ulus-devlet fikrine geri dönmeye yönlendirebilir. Bu da milliyetçilikler, yabancı düşmanlığı ve göçlere/ mültecilere karşı kapıları daha sıkı kapatmanın ve ayrımcı politikaların gelişmesi anlamına gelecektir. Avrupa'nın bazı ülkeleri, bunu zaten deneyimlemeye başlamış durumda...

Salgınla baş etmeye uğraşırken, kararların ulusüstü ya da uluslararası örgütler/ kurumlar ve ulus-devletler ölçeğinde merkezileşme ya da yerelleşme eğilimleri, yönetim birimlerinin federal ve özerk yetkilerini kullanarak ülke, kentsel bölgeler ya da kent yönetimi düzeylerinde uygulayacakları strateji ve taktikler ve ortaya çıkabilecek çatışmalar bakımından birçok şeyi bir arada düşünmek gerekiyor.

Önce, böyle bir küresel salgın ve kırım durumunda, örneklerde ortaya çıkan boyutların ve çıkabilecek sorunların ve durumun ana hatlarına bakalım:

Sağlık açısından, belirli bir risk aralığında ölümcül olabilecek bir sorun üzerine düşünüyoruz. Sonuç olarak, ölüm-dirim arasında bir yerde bulunacağı düşüncesiyle titizlikle önemseyerek karar almak (ya da politika veya strateji önerileri geliştirmek) zorundayız. Salgının ve kırımın küreselleştiği bir durumda sorunun/ durumun boyutlarına ve her boyuta ait niteliklerin neler olabileceğine/ ya da gelecekte nasıl olması gerekebileceği üzerinde, geniş bir çerçevede düşünmeliyiz. Birçok cepheden birden bakarken hangi boyutları bir arada veya ayrı ayrı ele almak gerektiğine karar vermeliyiz:

Yeni durumla ilgili politika önerisi geliştirebilmek için mevcut politik duruma bakmalıyız. Mevcut iktidarın, uluslararası ve ulusal politikalarına, demokratik, çoğulcu ve katılımcı sistemleri uygulayan anayasal düzenlemeler olup-olmadığı veya otoriter ve göstermelik, tabela kurumlarıyla çalışan anayasal düzenlemeler vb. mi olduğu bakımlarından yaklaşabiliriz.



Uluslararası politika

Uluslararası federatif ilişkilere ve ulusüstü kurumlarla ilişki boyutu bakımından (uluslararası politika/UA P), kapitalizmin kurallarının sıkı ve katı bir biçimde korunması, salgının ve kırımın sermaye sahiplerini daha da güçlendirme ve ekolojik kriz sonuçlarını görmezden gelme eğilimi güçleniyor olabilir. Dünyada uluslararası ilişkilerin, umursamaz ve bencil/ hegemonyacı bir politik ortama doğru gelişmesi de söz konusu olabilir, kırımı bencil olmayan ve eşitlikçi dayanışma ağlarıyla onarmaya ve ekolojik dengelere duyarlı olmaya çalışan federatif yapıların gelişmesi de...

Ulusal Politika

Ulusal ölçek (ulusal politika/ U P) ve kamu yönetimi boyutu bakımından da demokratik yönetimler veya otoriter yönetimlere doğru gelişmeler olasıdır. Bu farklı kategorilerde, daha da ayrıntılı tutum farklarını analize dahil edilebiliriz:

Demokratik yönetimlerde, ortak bir oydaşmaya dayalı sonuç elde etmek ve uygulamak yönelimli kamu yönetimleri de olabilir ya da sadece biçimsel bir demokrasiyle, çoğunlukçu kararları veya bilimsel süsü verilen emirleri, zorla uygulamaya eğilimli iktidarlar ve kamu yönetimleri de olabilir.

Otoriter yönetimlerde, otoritenin toplumun rızasını elde etmesi ve zora başvurmada, korkutma ve tehdit yoluyla kararlarını uygulaması söz konusu olabilir (belki kamu yönetimi bakımından Türkiye'nin bu durumda bulunduğu düşünülebilir?) ya da otoritenin kararlarının ancak zorbalığa dayanarak uygulanabilmesi de...

Salgın sonrasında, nasıl bir gelecek olmasını istediğimizi ya da mevcut anlayışın bugünkü tutumunu sürdürmesi durumunda olabilecekleri düşünmeye başladığımızda ise yukarıdaki politik tutumlar, her hangi bir ayrıntı düzeyinde ekolojik/ ekonomik/ toplumsal veya ideolojik duruma göre, etkili olacaktır. Gelecek bakımından da çeşitli seçenekler (dilendiği kadar ayrıntılandırarak veya genel başlıklar altında toplanarak) irdelenebilir.

1. **Ekoloji boyutu** (tarımda ve tarım dışında, teknoloji, enerji kaynakları, üretim-tüketim, korumacılık ve dengelerin gözetimi bakımlarından)
 - Küresel/ evrensel ekolojik kaygıların (iktidarlar ve sivil toplum tarafından) önemsenmesi
 - Ekolojik kaygıların tümüyle göz ardı edilmesi ve kirlenmelere-denge arayışlarına duyarsızlık
2. **Ekonomik boyut** (gelişmiş ve yüksek GSMH sahibi veya yoksul ve düşük GSMH sahibi ülkelerdeki veya ülkenin içinde bulunduğu ekonomik kategori açısından) sektörel durum ve koşullar dikkate alınarak (belki, yüksek risk altındaki ve önemi oranda risk altındaki sektörler vb., ayrı ayrı) ele alınabilir ve
 - Sermaye ve iktidar açısından,
 - Üretimin ve tüketimin sürdürülmesine (pazar ekonomisinin işlemesine) verilen değer ve öncelik,
 - Gelir dağılımında eşitliğe ve kamu sağlığına (ve bireysel sağlığa /kamusal “iyi hal”e) verilen değer ve öncelik durumu ve
 - Toplum (toplumsal cinsiyet ve emek grupları ve emek örgütlenmeleri) açısından)
 - İstihdam-işsizlik (güvenceler, uzaktan çalışma olanağının varlığı, robotlaşmaya elverişlilik, sigorta ve kayıt dışılık vb.)
 - Ücretlerin genel düzeyi ve değişme eğilimleri bakımlarından, irdelenebilir.
3. **Toplumsal durumun boyutları** [sermayenin ve gelirin dağılımındaki durumu ve değişimi de dikkate alarak, sınıflara ve sınıfsal örüntülerin gücüne göre (her sınıf için ayrı ayrı değerlendirmek üzere) sosyolojik/ antropolojik özellikler] bakımından
 - Dayanışmacı, birincil ilişkilere ve yakın temasa önem veren, farklılıkları doğal olarak kabul eden toplumsal grupların ve
 - Bireyci, belirli düzeylerde ayrımcılığı ve şiddeti benimseyen, yalıtılmış/ mesafeli yaşayan toplumsal grupların varlığı ve örüntüsü, üzerinde çalışılabilir.
4. **İdeolojik boyut** politik kuramlar ve ideolojik aygıtların durumu, iktidar ve sivil toplum/ sivil toplum örgütlenmeleri bakımından [Otoriteye ve kitlesel koşullandırmalara kolayca baş eğen ve itaatkar, merkeziyetçi eğilimlerin güçlü olmasını yeğleyen toplumsal durum veya özgürlükçü/ merkezi otoritenin güçlü

olmasından hoşlanmayan, yerelci eğilimlerin güçlü olmasını yeğleyen (politik açıdan adem-i merkeziyetçi) toplumsal durum] incelenebilir. İdeolojik moment özetle,

- Toplumun içinde bulunduğu moment, kitle iletişim ve popüler kültür araçlarını kullanarak giderek daha otoriter ve baskıcı devlet alanını geliştirmek doğrultusunda ilerletme arayışlarının egemenliği ve kuramsallaştırılması doğrultusundaki ideolojiler ve
- Merkezi gücün dağılması, kentlerde ve kentsel bölgelerde yerleşen ve topluma yakınlaşan ölçeklerde, kitlesel ve popülist olmayan, katılımcı ve göstermelik olmayan bir demokratik işleyişin gelişmesi ve kuramsallaşması doğrultusundaki ideolojilerin içinde bulunduğu hal, değerlendirilebilir.



Korona virüsle ilgili her gelişme, yukarıdaki ana boyutların hepsini ya da bazılarını, belirli bir ölçüde etkileyecek veya değiştirecektir. Bunlar, toplumsal grup ya da örgütler bakımından bazıları paralel, bazıları da farklı/ zıt yönlerde hareket edeceklerdir. Bazı durumlarda etkinin kendiliğinden veya belirli bir toplum/ kurum ya da kişiler tarafından uyarılmış nitelikte olup olmayacağı da epidemi açısından fark etmeyebilir. Eğer çok kabalaştırılmış ve özetlenmiş dört (belki sadece ana başlıklarda, ama istenirse, iki veya daha sayıdaki basamaklarda ayrıntılı) boyutta düşünme sistemi kurabilirsek, **ABD**'nin ve **Lübnan**'ın ve **Türkiye**'nin, koronavirüs ile baş ederken içinde bulunduğu durumunu konumlandırabilir ve gelişme eğilimlerinin nereye doğru gittiği/ gitmesi gerekebileceği üzerinde, kapsamlı biçimde düşünce/ öneri geliştirebiliriz. Durumu incelerken ve/veya geleceği öngörmek ve politika geliştirmek bakımından, aşağıdaki çizelgedeki her bir kesişme noktasına dair (bazı kutular bütünüyle anlamsız da olabilir) düşündüklerimiz olacaktır:

Şimdiki durum nasıl ve iki (ya da istediğimiz kadar çok) farklı seçenek bakımından, (örneğin biri hızlı ve radikal, diğeri gerçekçi ve zaman içinde gelişip olgunlaşarak değişecek) politika önerilerimizi nasıl biçimlendirebiliriz?

Bir konuda karar alırken, bu kararlar ilgili olabilecek diğer bütün alanları da dikkate almak gerekecektir: Kararın bütüncül ve uygulanabilir olması için, nasıl düşünmeliyiz ve öneri geliştirmeliyiz; çok boyutta tutarlılığı, nasıl sağlamalıyız?

Ancak bu arayışın ne kadar zor ve zaman alıcı olacağı açıktır. Buradaki amaç, soruna veya belirli bir duruma ya da geleceğe bakarken, bunu bütün boyutlarıyla ve kapsamlı, ama aynı zamanda da sistematik bir tutarlılıkla ele almak istiyorsak, “nasıl bir bakış ve akıl yürütme işimize yarayabilir?” sorusuna yanıt aramaktır. Eğer böylesi düzenli ama düzensizliklerin de içerilmesine uygun, bir anlama çerçevesi oluşturmanın yararlı olacağı düşünülür ise, bu “ana hatları” geliştirmek, ayrıntılandırmak ve başka sorunlar için de (örneğin kentsel sorunlar için, bir oyun gibi) sınamak olasıdır.

Yukarıdaki konular, basitleştirilmiş bir matris biçiminde sunulmaktadır.

Boyutlar	Politik durum: Mevcut ve gelecek					
	Mevcut durum		Seçenek 1		Seçenek 2	
	(UA P)	(U P)	(UA P)	(U P)	(UA P)	(U P)
1. Ekoloji boyutu						
1.1. Küresel/ evrensel ekolojik kaygıların (iktidarlar ve sivil toplum tarafından) nemsenmesi						
1.2. Ekolojik kaygıların tümüyle göz ardı edilmesi ve kirlenmelere-denge arayışlarına duyarsızlık						
2. Ekonomi boyutu						
2.1. Sermaye ve iktidar açısından						
2.2. Toplum (ve emek grupları ve emek örgütlenmeleri) açısından						
3. Toplumsal boyutlar (sınıflar/ tabakalar vb. dikkate alınarak)						
3.1. Dayanışmacı, birincil ilişkilere ve yakın temasa önem veren, farklılıkları kabul eden toplumsal grupların durumu						
3.2. Bireyci/ayrımcılığı ve şiddeti belirli düzeylerde benimseyen, yalıtılmış/ mesafeli toplumsal grupların durumu						
4. İdeolojik durum, politik kuramlar ve ideolojik aygıtların durumu						
4.1. Otoriter ve baskıcı devlet alanını geliştirmek doğrultusundaki ideolojilere yakın toplum kesimleri						
4.2. Merkezi gücün dağılması, yerelde demokratik işleyişin gelişmesi ve kurumsallaşması doğrultusundaki ideolojilere yakın toplum kesimleri						

Küresel dünyada, küresel bir salgın ve kırım ertesinde belki kapitalizmin daha ehlileştirilmiş bir versiyonuyla başlayan ve giderek yeryüzünü ve atmosferi daha az tahrip eden, insancıl ve dayanışmacı, eşitlikçi ve demokratik bir toplumsal yaşama doğru geçişler için düşünmek ve öneriler geliştirmek için uygun bir zamandayızdır?



Akın Atauz